

DE NIEJE TIED

BLAD IN 'T PLAT

6

Januari 1997

201-240

Binne Lútsen Boarnstra

Herman Finkers

Everhard Jans

Gerrit Klaassen

Hennie Kuipers

Frank Löwik

Ben Mulder

Karel Olthuis

Bennie Sieverink

Goaitsen van der Vliet

Theo Vossebeld

Willem Wilmink

Leavnsboom van de leage laandn

DE NIEJE TIED

Blad in t plat

Nommer 6, januari 1997, 40 ziedn, weenkelpries f 9,-

Redaktie

Gerrit Klaassen (053-4310019), Frank Löwik (058-2131941), Goaitsen van der Vliet (053-4358890)

Meugelike biejdreagn (at t kan in WP 5.1) noar n oetgeaver.

Oetgeaver

De Oare útjouwerij/De Aandere oetgeaverieje

t Sander 36, 7522 AM Eanske, 053-4359229, e-mail vdvliet@a1.nl

Abonnemeantn

Ieder nommer kömp eerst as t kaant en kloar is. As vastn leazer betaal iej tweentig ceant de bladziende (in t boetnlaand, net as lös in n bookhaandel, een geuldn t nommer meer) en op zien meent 25 geuldn van te veurtn op giro 4611391 van n oetgeaver, met opgoave van t eerste nommer wa'j in de busse weelt. A'j schriftelik opzeit (of as wiej t der bij daal smiet) krie'j wierum wat der nog steet van oew veurschot. Alle veurgoande nommers bint nog te kriegn veur n zölfdn pries.

Beeldmeark en veurkaft

Gerhard van Dragt bNO (met n fragmeant oet t beeldweark van Gerrit Terpstra bij *Levensboom der lage landen* van Binne Lútsen Boarnstra)

Tekstverzörging en zetweark

Bits & Books, Eanske

De Nije Tied Weerldwied <http://www.a1.nl/bb/blad/dnt/index.htm>

Drukweark

Febodruk, Eanske

Sponsor

De auteurshonoraria veur de metwearkers an dit nommer wördn betaald deur Hollandia Matzes in Eanske.

ISSN 1380-6955

INHOALD

Willem Wilmink, *Eanske* 202

Gerrit Klaassen,

Litteratuur in de eerste taal: kleijn tusken wil en helligheid 203

Frank Löwik, *Twee dirkteurn* 209

Karel Olthuis, *Woarum t knikkerbuulke gin tuutke is* 211

Ben Mulder, *De Brug van Wheatstone* 213

Everhard Jans, *Koalde kearmse* 216

Gerrit Klaassen, *Leste bedrief* 219

Binne Lútsen Boarnstra/Goaitsen van der Vliet,

Leavnsboom van de leage laandn 220

Bennie Sieverink,

Dree gedichtkes: Woar t um geet, Oonder de zun, Hartzeert 224

KORT EKEURD:

- Gerrit Klaassen oaver *Biebel in de Twentse Sproake* 225

- Gerrit Klaassen/Goaitsen van der Vliet

oaver *Woordenboek van het Rijssens dialect* 226

- Goaitsen van der Vliet

oaver *Van Achterberg, Brakman, Cremer tot De Zwaan* 228

- Goaitsen van der Vliet oaver *Informatie en literatuur oet Oaveriessel* 228

Theo Vossebeld, *Twee gedichtn: Wals, Nen haann in de wiedte* 229

Gerrit Klaassen/Goaitsen van der Vliet,

De vruchtbare helligheid van Herman Finkers 231

Hennie Kuipers, *Mirreweenter* 236

LEE, POTLEU & STUMPKE:

- Frank Löwik, *Schrieftraditie* 237

- Frank Löwik, *Andeanksteen 2* 238

- Bennie Sieverink, *Genözzel en roozngeur* 238

- Bennie Sieverink, *Dialekt en school in Hassel* 238

IN EN OAVER T PLAT 239

Schriefwieze

Biej n Kreenk vuur de Twentse Sproak bint ze noe a meer as twee joar gangs met ere nieje schriefwieze. Zoolang at ze dee nich hilndal op de riege hebt, doot wiej der niks op oet. Eerst as der ne officiële pubelkatie van is he'w wat um oaver te schrievn. Dan könt wiej ok s kiekn wat a'w der wieders met doot. Alns reukeloos oavernemn in gin geval. Kö'j begriepn!

Eanske

Op de muziek van *London is the place for me* van Edmundo Ros. Oavernömn
oet n leedkesbeundel *Herrie op het Hogeland* (nich in n haandel).

Eanske is onmeundig mooi.
Eanske is onmeundig mooi.
'Joa, oons oalde Eanske,' zeg mien moo,
'is net zoo mooi as Almelo:
Eanske is onmeundig mooi.'

Litteratuur in de eerste taal: kleijn tusken wil en helligheid¹

Zoo um en noabiej de leazing höaldn bie de eerste officiële biejeenköms van de Schrieversboond Oaveriessel op zoaterdag den 30n november 1996 bie de OBD in Nijverdal

0. Kaantteekningn

Vuur a'k anvaank wi'k eerstns n paar kaantteekningn zetn bie woar ik vandaag vuur neugd bin. Da's dan ok meteen de inleiding op mien verhaal.

Doo't Bert Wolbert mij vurige moand vröag um hier n luk te klassineern oaver schrievn in t plat en wat mij noe *beweg* um dat te doen, mos ik evn noadeankn. Later wus ik woarum a'k nich voort 'joa' dorf te zegn. Dat had van doen met ziene vraagstelling.

In t Hollaands he'k wal s vuur n publiek mötn sprekn, mer nooit oaver *wat mij beweegt*. Lik mij aans ok krek zoo makkelik nich, benaamd as nen oard plat oewe eerste sproake is: in dat plat zol dat toch makkeliker mötn wean, dat kömp toch richter oet t hert. Loa'w evn, vuur de kloarigheid, vuurop steln dat út Tweants nich besteet, krek zoo min as t mer een Neersasies gef.

Terug noar dee vraagstelling: dee zat mij nich lekker, asof iej nen jas krang

¹ Vuur a'k met disse leazing wol beginn wördn ik der op ansprökn of ik wal wus a'k *litteratuur* met twee t's har schrevn. Miene keuze um in t plat de dubbele *t* te hanteern - schoonwal a'j dit in t Neerlaands krek zoo schrievn mait - veut op n histories argumeant. *Letter* en *litter* bint etymologies noa op mekaar betrökn. De *leer der letteren* of *letterkunde* (gef let op dee dubbele *t*) wördt ok *litteratuur* neumd.

In vroger tiedn - en mangs nog wal, mer noe neumt ze dat aans - wördn der at ze der 'wat jongs' bie kreagn, nog wal s ne meark- of *litterlap* maakt: nen ingeliestn dook met bleumkes en aandere versiersels der op borduurd, mer benaamd met n doatum en de initiaaln (de vuurste letters, vuurhen litters) van t pasgeboorn keend.

Ok H. L. Bezoen schrif hieroaver. Hee döt der bescheed van dat t borduurn zölf kort noa n oorlog nog aait *litteren* wördt neumd. (In *Taal en volk van Twente*. Assen 1948, ziede 63 e.v.)

um an hebt. *Beweagn?* Dat zeg iej hier nich. Der beweg mij niks um in t plat te goan schrievn. Dit verhaal zol dus hier a op könn hoaldn...

...as t nich zol wean dat der kortns nen brief achteran kwam woarin t 'wat beweg oe' was vervöngn duur n niej thema: *Woar schrief wie veur?* En doarmet he'w t nog nich had: der steet ok nog in dat disn sprekkerd t zol goan hebn *oaver de meuite dee't t gef um vanoet ne zuvere sprektal verantwoorde literatuur te schrievn.*

Hoo he'w t der noe met? Eerstns oaver *wat mij beweg, zeg mer woar a'j vuur schrief* en tweedns oaver *verantwoorde literatuur vanoet ne zuvere sprektal*. Too mer! Dan zö'w t oaver bede hebn.

Vuur de opzet van dit betoog - dat dus in twee stukke oet mekaar vaalt - hoal ik Bert Wolbert dan ok met verantwoordelik. Den inhoald za'k zölf vuur teeknn.

Geneumde oonderwearpn zint wis twee dinge woar a'j n deel oaver könt zegn (schrievn). Met n luk goo wil kö'j ok nog ne wisse konsisteantie (saamnhaank of vastigheed) gewaar wördn tusken bede, dat kö'j. Mer doarover wiederop. Loa'w mer s losgoan...

1. Schrievn in t plat

Doo'k de vroag vuur mijzölf oaver had ezet in n plat dat mij körter an de hoed kwam, kon ik t voort better verstoan. Dan vroag iej nich wat mij *beweg* mer wat mij *drif* um in t plat te goan schrievn. En um earlik te wean: Joa, ik geleuf da'k met zonne vroag better gewördn kan.

As ze oe dát zeit: 'Ik geleuf da'k doar wal met gewördn kan', dan waart oe mer! Hier geleuft ze allenig as ze eargns good kunnig met bint. Aans zal nen Sasser der nich zoo rap van neumn as e geleuft. Mer in dat geleuf zit geliek de verbeelding: groondloag vuur anzetn töt wa'j litteratuur zoln könn neumn. Da's an disse kaant van de weerd meesttieds ne verbeelding waarbiej op zien meent nog een been an de groond blif stoan. 'Zweverigheed is platschrievers vrömd' um der mer s ne ginneralisatie tegn an te smietn. Der schöt mij ineens van alns in t zin: van *expressie van oew alderdiepste innerlik* töt *helligheed* en alns wat doar tusken zit. (Oaver dat alderdiepste innerlik doar hef Broos Seemann hiervuur a t een en aander anreurd. En a'k good luustern höal ok hee iederbod wal een van ziene bene an de groond.) An dat alderdiepste innerlik doar wi'k hier noe an vuurbiej goan.

Ik wil wat aans neumn: twee begripn dee at zoo op t eerste oog nich vöf van doon hebt met mekaar: *helligheed* en wat misschien nog wal meer *drif: wil*. Meestns wil as 'plezeer' en n betke wil as 'weunske um te bereikn wa'j

oe in den kop hebt zet'. t Wördt dan a rap iets wat oe gangs höld, wat oe *drif*. t Woord *drift* duudt nöast passie en hertstocht (wil) ok op helligheid. Iej heurt t a: wil en helligheid ligt - krek as gek en geniaal - nich zoo naar wiedz oet mekaar. Dat ha'k miejzölf nich könn bedean kn a'k dee vzoag 'wat beweeg oe' nich um had ezet in: 'Wat drif oe um te schrievn?' Wil en helligheid dus.

Noe zol ik miej zoo vuur könn steln dat der leu bint dee't benaamd niejplichtig bint noar dee helligheid. Al dee leu zooat ze hier zit hebt wil an t schrievn, aans zoln ze der nich an begunn wean en ok nich hierhen wean kömn. Dat lik miej kloar. Mer wat kan oe noe zoo hellig maakn da'j pen en papier pakt - of achter t schearmke kroept um der op t toetsnbrod op lös te rammeantn? Wat drif oe doarhen? Helligheid umdat wel onrecht wördt andoan. Umdat der 'slimme' (doarmet mean ik 'valse') argumeantn wördt ebroekt. Umdat der leu bint dee't t plat nich serieus nemt of der wat met anknooit. Of umdat der leu bint dee't stik weigert um t plat op aandere perceeln te broekn as t boernearf.

Noe he'k in t plat schrievn a wa länger wiln doon, mer ik kenn aamper an stie um der eargns met hen te goan woar a'j oaver eegntiedse tekstn konn disseln en noa good beveendn ok kwiet konn. Met DE NIEJE TIED ontstön der woarachtig nen 'plat-voarm' den zich ok s gangs wol hoaldn met taal-*produktie* in plaats van allenig mer -*conservering*. Platschrievn hef joarnlaank t perceel west van nostalgie en folklore. Nog aait vuur n hil deel. Doo't DE NIEJE TIED in meert 1994 verschean, kwam doarin ne keantering. Der kwam n blad dat nich wol nöaln oaver hoo at t vroger was, mer dat stön vuur klassineern van n zuver soort en doarbief de controversse voort nich oet de weg göng. Doar wo'k wal an metdoon. n Platfoarm vuur jöngere schrievers of schrievers met nen jongn geest dee't meestns in ere eegne sprektaal tekstn schriefft dee't umdewiel van litterair nivo zint. Met DE NIEJE TIED is doar ruimte vuur kömn.

2. Neersasse litteratuur, verantwoorde litteratuur?

Noe a'k an t tweede deel van mien betoog begin, mö'k eerst evn wier wat zegn oaver wat in den bodbreief steet den oeleu hierhen hef neugd. 'De meuite dee het gef um vanoet ne zuvere sprektaal verantwoorde litteratuur te schrievn' steet doar in ne schiere volzin. En doar zol ik oeleu wat oaver verteln. Doarbief wi'k dree dinge oet mekaar hoaldn:

- de zuvere sprektaal,
- de meuite dee't t gef um dat op schrift te zetn, en
- as t kan ok nog as verantwoorde litteratuur.

Oaver zuvere sprektaal

Op vuurhaand dörf ik te zegn dat der gen ene 'zuvere sprektaal' besteet. An de ene kaant van Albearge zegt ze 'weark', an de aandere kaant sprekt ze van 'wark'. Wel sprek noe t zuverst? Hef dat te maakn met wat vuk weark of wark a'j doot, of a'j *weark* of *wark* mooi oet könt sprek'n? Mö'j doarvuur sproaklesn had hebn? Vuurhen lag de 'taalgreanze' veur disse weurde zon luk bie j n Mekkelbearg (tusken Haarbige en Albearge). Doar wi'k mer met angevn: zuvere sprektaal is n rillatief begrip. Doar kent wie j gen standaardisering vuur. Nich in Hengel, nich in Eanske, nich in Zwartsluus, Hasselt, Roalte of woar ok mer! Dat hoof ok nich vuur mie j. Wal zo' j könn sprek'n van falderaties in t plat. Loa'w t doar ok mer bie j hoaldn. Want a' j an al dee tongvaln nich meer zoln könn heurn *wel* at *woar* vortkoomp, dan is t met de platproateriej ok rap doan. En dan he' j t nog gils nich oaver eschreavn dialekt had...

De meute dee't t gef

Doar löat Hendrik Entjes n mooi vuurbeeld van wetn bie j t kuiervroagn met Gerard Vaanholt in n Baants van aanderhalf wekke terug (wiergövn in t Neerlaands).¹ t Kwam der op daal dat, doo't hee in ziene deenstied an ziene oalde leu - woar at e in t hoes aait plat met dö - nen brief wol schrievn, dat m dat glad in n krul löap doo't hee eer in t Neerlaands anschreef, mer in t dialekt was t a krek zon geheister. Entjes pleit dan ok vuur ne bettere verzoarging van t dialekt op papier.

Met dat kleijn reurt Entjes krek an woar at ik in een van de vuurgoande nommers van DE NIEJE TIED oaver eschreavn heb.² Doarin schrief ik oonder meer dat t plat der bie j oons in hoes met n papleppel is ingötn. En wel reurn den leppel? Krek a' j a dachn: meesttieds de vaar nich. Doarum brabbeln mien breur, mien zus en ik oonze eerste weurdkes dee'w van oons moo heurn krek zoo noa at zee ze der in göat: modersproake met nen papleppel ingötn.

Platschrievn is - ok al is t oewe eerste sproake - in n anvaank nich makkelik, t gef mangs n worseln. A' j mer gangs blieft um der consistantie in an te wiln brengn. Nich allenig de oorn te luuster legn en oogn oet n tuk hoaldn,

¹ Gerard Vaanholt, *Een leven in dienst van het dialect. Hendrik Entjes krijgt Johanna van Buren Cultuurprijs*. In De Twentsche Courant Tubantia van den 20n november 1996, ziede 25.

² Gerrit Klaassen, *Klöafzin 1 - Van hoes oet*. In DE NIEJE TIED, blad in t plat, nommer 3, februari 1995, ziede 118.

mer ok aktief wiln metdoon in t debat waarbiej n inzet t anschearpn, t vieln an weurde is, dee't ne *taalproduktie* opleavert dee't *de schrieftaal verriekt*. Dee't dus de taalreproduktie veurbiej geet. Taalreproduktie brengt meesttieds allenig mer conservering met zich met. Dan krie'j dat schrievers mekaar allenig mer zit noa te keakeln en zich verdoekt achter ne nostalgiese modersproake dee't vrogertied zoodoanig romantiseert, dat ze met platschrieveriej in disse tied zichzölf persifleert. Dan krie'j wier dee stereotiepn van 'vrouwleu met knipmusse en domme boern met goastok in de grote stad'. Dat wil wiej dus nich.

Verantwoorde litteratuur

Joa wa's dat? Der bint watleu dee't hebt loatn blikn dat t eer eerns is met de Neersasse litteratuur. Disse kaant de weerld was anvaank zestiger joarn Johan Gigengack met *De boetenste duusternis* ziene tied vuuroet. Mer duurd dat disn schriever an ne wisse taalproduktie dö kwam e voort gevestigdn integn dee't zich allenig mer onwies, behoaldend en moralisties meann te mötn oetloatn. Doomoals is Gigengack zien boek duur regionale kraant en radio met de grond liek emaaft. Zölvns noa viefteen joar wördn dee gal nog s wier spöjn. Zoo wördn der steark negatief ageerd op de litteraire weerde van den roman. Dat hef de litteraire ontwikkelngn der wis op achteroet smetn. Oaver zukke niejmoodse dinge mos mer better t zwiegn wördn doan. Everhard Jans hef doar oonder t stukske *Nog altied duusternis noa 33 joar* in t eerste nommer van DNT met rech andacht an gövn.

A'j wierum kiekt en dit alns zoo s in oognschouw nemt dan hebt dee reakties op Gigengacks meestersbeukske ne rem west op de wiedere wörding van benaamd de Tweantse litteratuur. A'j doar meer oaver wilt wetn dan roa'k oe Frank Löwiks *Om de taal van Twente* te leazn.¹

Doar noa hef t laank stille wes. Der wördn wal in t plat schrevn en veutke vuur veutke kwamn platschrievers mangs wal s van t boernearf of, mer polemiek was beteun. Allenig disseleriej oaver spellingskwesties wördn alverdan breed oetmetn.

Um an kwaliteitsverbettering te könn doon kö'j oe nich te behoaldnd opsteln. A'j ontvaankelik bint vuur kritiese interveantie van boetnof en dat wilt metnemn in oewe taaltraditie he'j kaans um disse te könn verriekn. A'j de historie van disse taaltraditie der op noakiekt dan hebt t meestparts *boetnmaarksn* west dee't zich der in verdeept hebt en de Sassers op eer eegn taal-

¹ F.G.H. Löwik, *Om de taal van Twente*. Historisch overzicht van een taalbeweging. Hengelo [1989], ziedn 78 e.v., 82 en 88.

inkonsekweanties hebt weazn. Joost Hiddes Halbertsma oet Freeslaand dö dat aanderhalf eeuw eleedn a, Karel Schönfeld Wichers, joonk wördn in t Gooi, dö dat töt vuur n joar of tien joar terug nog en Goaitsen van der Vliet - a wier nen Frees - is zunne verrieking in disse tied. Leu dee't oe met aandere oogn loat kiekn noar oewe eerste sproake. Zee wiest op paralleln en verschiln met aandere taalvariaantn. t Is den lestgeneumdn den pleit vuur degelike weurdebeuke en dan nich allenig van dee verzamelbeande woarin at oalde weurde en oetdrukkingn bewaard wördt, mer benaamd weurdebeuke woarmet a'j vanoet t Neerlaands t plat nöager könt learn kenn. Eerst dan bi'j op ne 'voorwaardenscheppende' wieze gangs. Dan schrief iej genne gadderbeuke um te conserveern vuur oezölf (da's op zich good, dat t gebuurt, mer doar bi'j der nich met) mer gef iej platschrievers wal de möggelikeed ok de wat meender bekeande weurde te veendn en te broekn. Dan kö'j van ne taalproduktie goan sprekn dee't met an de basis kan stoan van ne degeliker litteratuurontwikkeling.

De leste tied lik der in t meest oostelike deel van oonze proveencie n luk sproake van ne keantering. Zoonet he'k DE NIEJE TIED al evn anhaald. En iej könt mearkn dat dit initiatief ziene oetwearking nich mist: in de rubriek LEU, POTLEU & STUMPKES lik woarachtig mangs ne oard polemiek gangs te komn. Ok kritiekn, verhaaln en gedichtn wördt nich oaver n kop zeen. Noa n haandvol nommers kriegt schrievers dee't pubelseerd hebt in DNT ne stie tusken Gerrit Achterberg, Willem Brakman en Jan Cremer. A'j n litterairn waandelgids van Eanske der op noasloot, dan kö'j zeen dat de dialektschrievers doartusken ere stie kregn hebt.¹ Al is *in den hof van de lettern (...) t Nederlaandse Neersasse beumken nog mer n lutken*, um de metredakteurn Löwik en Van der Vliet an t lestn nog evn an te haaln.² Nichterum, t beumken kan nog wasn.

¹ Paul Abels/Georg Hartong, *Van Achterberg, Brakman, Cremer tot De Zwaan / Een literaire wandeling door Enschede*. Oet de riego Kom op verhaal in Overijssel. 1996. Zeet ok de ziedn 228 en 238.

² Oet: Frank Löwik/Goaitsen van der Vliet, *t Geet an! DE NIEJE TIED*, blad in t plat nommer 1, meert 1994, ziede 3.

Twee dirkteurn

10:00 uur was t. Harko zat lekker an de koffie. Radiootjen an, filemealdingn der veur. Hee zuchtn tevree. Zien pleatsken in t magazien leut m t veiligste in de weerld too, iederbod as e dachn an t avontuur met zuster Dieene. Dan kwamn wier dee beeldn boavn van dikke earme, vosns hoar. Harko kneep zich de oogn dichte, greep zich noar n haals en guddern. Tien daag was t noe terugge. De tied glea, as Vechtewater, in hoog tempo verdan. En alverdan deankt de leu zich wat niejs oet um de alteroasie compleet te hoaldn. Want Judas loatn sloapn, dat könt ze nich. Gelukkig was Tone van de Plaat der nog, Harko's vastn moat op de waarkvloer. Dan kon e ne mooi biejproatn.

'Casual Friday'. Tone speuln zich ne stoetnkörste vort met ne gulp koffie. 'Wat hef dat in?' wol Harko geerne wetn.

'Himmoals volgn kon ik t nich, want ik kwam noga oardig late binn', haaln Tone de scholders op.

'Dan ha'j toch vroagn könd', reageern Harko.

'Joa', antwoordn Tone, 'en dan dee van t kantoor zekers van: t magazien kan t wier nich begriepn.'

'Da's woar', speet t Harko. Hee beet zich op de onderlippe. 'Iej möt ze ginne anleidinge geavn um minnetjes te doen.'

'Mer ik deanke dat ik t zoo ok wa an de wol kwam', vöng Tone m of. 't Geet oaver klee. Op vrijdaag', zoo lea hee oet, 'mö'j aandere klee an as op gewone wörkeldaag.'

'Watte flantuutn', brachn Harko oet. 'Wat hef dat noe in?'

'Dat verbetert de warksfeer', göng Tone wieder. 'Dat zeit ze doarboavn.' Met t leste bedooln e de direktie-ofdeling dee wa vaker onbegriepelike oekaze's oet leut goan.

't Kömp feilik oet Amerika. Doar schient t de leu naar good te bevaln.'

'Mer wat möt de leu zich dan antrekn?'

'Ja...' Tone van de Plaat zuchtn s en kreeg n sjektoetn oet den tuk. 'Zoo precies presas kan ik t nich achterhaaln, mer zölfs Gradus Lullink heurn ik roopn van: "Dan mag ik miej nog wa wat speciaals koopn".'

'Gradus Lullink.' Harko fleutn veur zich hen. 'Den he'k nog nooit aans ezeen as in n gries pak, wat iej?'

Tone stak de fik in zien sigaretjen. Hee bleus t striekhöltjen oet. 'Den hef n das nog um as e achter de moo kröp', lachn e. Hee spiejn veur de grond. Efn keek e in t bubbelnde pläskén nattigheid. 'Wiej zölt knap veur n dag

komn', reup e risselveerd. 'Ik kriege vanoavnd nog mien trouwpak oet de kaste. Kan Leida der luk an vermaakn. Hier,' wees e, 'in de tallie. As iej dat noe ok doot', nikn e Harko too.

'Good idee', zea Harko. 'Zal Leida van opkiekn.'

'Wa bie j oew Toos dan', deu Tone kort.

'Heandig an. Gräpken', weern Harko of. Hee lachn met t hille gezichte.

Den tooknde morn kwam Tone Harko ofhaaln. Doar fietsn ze langs t water op t waark an in ere vermaakte trouwkleer. Den witn boord kneln Harko n betken um n nekn. Mer, ja, iej mosn der wat veur oaver hebn. Tone har t himmoal mooi emaaft. Hee har n blauw deukken dubbeld-evoaltn in zien colbertjäsken doan as pochet. 'Wat wij nooadig hebben is lef!' imiteern e nen oald KVP-minister. Harko houwn zich van wil op de knee.

n Oogslag later dreain ze met ne grote bochte den fabrieksplas op.

'Kiekt der doar ene oet berre wean', wees Harko. 'Der löp an ginne kaante nen keerl in de pyamabokse.'

'Mirakels', zea Tone, den t noe ok zag. 'Mar... t is Gradus Lullink. Moch bange hebn ewes dat e te late kwam?'

Biej t klokn keek Schurink, n hoesmeister annex portier met oogn as zukke schöttelkes vanoet zienn aquariumbak. Harko greuin. Schurink glea van ziene kruk of en smet de deure noar de hal lös. 'Oet de zied, jongs, doar komt twee dirkteurn an', basn e. Iedereene buldern. In trainingspäkke en ruuthemdn.

'Tone! Har wier met zien gat elosterd!' knastern t Harko deur den kop. Den witn boord kneln um noe zoowat n haals of. Iej monn juust in oalde plodn komn. Dat was t. Hee drukn Tone an. 'Allo, avanseern. Op t magazien an.' Bead göngn ze met grote pasn verdan. Luk rood in t gezichte.

'Wie j möt vanoavnd nog noar ne brulfte hen', probeern Harko de situatie te redn. Noe göngn ze t himmoals an. De möate hoastn zich wieder.

'Ba,' noffeln Harko veur zich hen, 'weendbuuln van t kantoor.'

Woarum t knikkerbuulke gin tuutke is

Fragmeant oet n nog s te verschienn book oaver spöln.

As oenderdeel van t knikkerspöl vraag ik toch eavn oewn andacht veur t zäkske woarin at wiej de knikkers bewaarn, ut knikkerbuulke. Veural veur westerlingn gif t weurd 'zäkske', en mangs ok 'zak', kolossale verbiestering. Mangs zoo slim dat de dood der op voalgt. t Is doarum ginne oaverbodige inspanning um veur alman den der veur lös wil stoan, veur noe en altied oet mekaar te doon wat noe t verschil is tusken: nen zak en n zäkske, nen toetn en n tuutke, nen buul en n buulke, 'een buil en 'een builtje', en nen tuk en n tukske. Noe doar goa'w dan.

Boern gebroekt zäkke um tuffel, rogge en dooie bign in te doon. Zäkke bint grote buuln, neaid van zakngood. Stoa s eavn stille bie t nut dat n zak deur de eewen hen veur de leu inhar. Rechtevoort is n zak nich eens meer vort te deanken oet de saamnleaving. Statisties is beweezn dat een op de twee Nederlanders zölf nen zak is, of hef. De evolutie van n zak en t good woar zäkke van maakt wördt, is onmeundig rap goan. Hoast alns wat vandaag an n dag verkoch wördt, wördt anbeudn in nen zak. Zölfs n tuinstel doot ze rechtevoort in nen grootn plastic toetn.

Willemonds he'k hier a t woord 'toetn' loatn valn. Iedern grootn buul den nich van zakngood is maakt, neum wiej nen grootn toetn. Dit eavn veur de dudelikheid. Toetns bint der in verschilnde moatn. Toch sprek wiej alleenig van grote toetns en kleane toetns. Peunttoetns he'j ok. Nen kleann toetn kan mangs n zäkske wean, mangs ok n buulke, deank an: knikkerbuulke, worstbuulke, melbuulke en n buulke blauwswel.

Mer nen kleann zak is nich per definitie n tuutke. En nen grootn zak is nich t zölfde as nen grootn toetn. Ut verschil zit um in de wieze van gebroekn. Kiek, en doar koemp t schoapscheern an, wiej goat nich noar n tuincentrum en vraagt: 'Mag ik nen grootn toetn tuinsteule?' En as wiej veur n kleann nen trappelzak in t ledikantje weelt hebn, dan goa'w nich noar n wienkel met 'Mag wiej n trappeltuutke veur n kleann.' Nee, dan zeg wiej ok 'trappelzak' en in t tuincentrum zit ut tuinmeubilair ok veur oens in nen grootn plastic toetn. Zoo, dee kloanheid heb wiej noe.

Noe mu'j disse wiesheid eavn vasthooldn, want noe goa'w verdan. In t Hollaands is 'een buil' meestal nen papiern zak. 'Buil' ku'j nich rech umzetn noar t Tweantse 'buul', want dan kon t oe wa s op n emmer vreezn. Veurbeeld. As ze zeit: 'Maak da'j vort komt, aans krie'j der een oender n buul

oender!' dan meant ze nich dat ze oe oender nen papiern toetn wil sloan of schopn, zölfs nich a'j met nen papiern toetn in de haande stoat.

Nen 'buil' is van papier of van plastic. Nen buul is van katoen of van linnen.

Blood- en leaverworst zit in nen linn buul. Waart oe, want der is ne oet-zöndering. Ut buulke woar at ze op doolt as ze zeit 'iej kriegt der een oender n buul oender' is nich van katoen of linn, al is t normalerwieze wa verpakt in linn of katoen. Begriep iej? Dat hop ik tenmeenstn, want ik weet nich hoo at ik oe dat aans oet de deuke mut doen. Een deenk wee'k wa: iej bint nen zak a'j nich maakt da'j vortkomt.

n Buulke gebroekt ze ok as der wat ophangn is en oendersteund mut wördn, biejeurbeeld um oet te lekn: yoghurt, kees, en wat al nich. Ne oetzöndering hierop is nen keerl in ne hangmat. Schoonwal...

In t kort: nen kleann linn of katoenn zak is n buulke, behaalvn as den in ne boks is neaid. In dat geval proat wiej nich oaver n buulke in de boks, meer oaver nen tuk in de boks. En doarum zeg wiej gin 'buulkedook' meer 'tukdook'. A'j t allemoal good begrepn hebt, dan weet iej now wat ze meant as ze vraagt: 'Heb iej n buulke in n tuk veur de knikkers?'

Moch iej t noe nog nich deur hebn, dan mu'j begriepn dat in t woord 'zak' in Tweantse vertaling vol verwarnde beteeknisn stek: zak, toetn, tuutke, buul en tuk, t hef der allemoal met te maakn. Dat is ok dee leu, dee den dikn Van Dale terechte maakt, good bekeand. Nich veur niks doot ze bieje iedere nije oetgave der n 'zakwoordenboek' bieje.

Nog eavn dit veur de dudelikheid: wiej neumt dat gin 'tukweurdebook', meer gewoon n 'zakwoordnbook'. Dat beteeknt dus, da'j t in n tuk könt stekn. Dus in n zak van n jas. Nich in nen zak van nen jas. Nen zak van nen jas is wier heel wat aans. Dat is nen jas den oe as nen buul um t lief haank.

Ik krieg zölf deur dat ut miej umsgeliek nich lukt oe sekuur oet te legn wa'k noe feilik bedool. Ik heb a buuln oender de ooggn van t prakkezeern. Ik loat t der mer bieje. Ik zol zegn: doot n buul en n zak en t tuutke en n heeln kroam in nen grootn toetn en stek t in n tuk. Ut gung der miej in t lestn alleinig mer um da'j wusn, wat n knikkerbuulke was. Ik hop da'j doar tenmeenstn now wa achter bint kömn.

De Brug van Wheatstone

Wie pardoes weet dat ut schilderij *Brug te Arles* eschilderd is deur Vincent van Gogh, mut niet deankn dat e doarmee in de geschiedenisboekn terechte kump as n groot cultuurkenner. As ze zooiets vraagt bi-j un kwis, bint der vast en zeker veule meansn die dat ok wè weet.

A'j metiene bi-j t opnuumn van t schilderij *Een zondag in Port en Bessin* könt verteln dat doar een brugge op veurkump en a'j ok nog weet dat ut emaaft is deur G. Seurat, dan kö'j a op heel wat meer achting reahn.

Zo'j, al deurvraagnd, vraghn un beschrijving te geevn van *De Brug van Wheatstone* dan loop ie de dikke kaans dat de teegnvroage is: 'In welk museum kö'j dat bekiekn?' Of dat der n aarzelnde poging edoan wordt. Zoo in de trant van: 'Ik geleuve dat...'

Noe is ut oardige van t geval dat *De Brug van Wheatstone* helemoale gien schilderij is, mar dat ut hierbi-j giet om un wet uut de natuurkunde. Ut hef te maakn met electriciteit. Op un onzichtbare mar zeer warkzame maniere löp stroom in n bepoald patroon deur un bepoalde schakeling. Ut was Wheatstone die as eerste goed deur had hoe dat allemoale in zien wark giet en hij schreef dat op in wat ze, in de fysica, un 'wet' nuumt. Die schakeling hiet vanof die tied de 'Brug van Wheatstone'.

Noe za'k oe varder niet lastig valn met ingewikkelde zaakn want ut giet mien helemoale niet um die 'brugge'. Ut verbazingweknde lig namelijk in ut feit dat, a'j n 'cultuurkenner' der op disse maniere in loat loopn en um achterof vertelt hoe of t eignlik zit, dat e dan opgelucht reageert. Oh... ut gúnk dus helemoale niet oaver cultuur, mar oaver zooiets 'gewoons' as electriciteit.

Cultuur is per slot van reaking de weerld van literatuur, de muziek, de schilderkunst of ut theater en dan hóef ie ok niet te weetn wie of Wheatstone was. Wa'j der toch nog zoowat in-evlöagn!

Ik kwame op dit gedächtnspinsel noa ut leazn van ut boek *Zen en de kunst van het motoronderhoud* ('Een onderzoek naar waarden') van Robert M. Pirsig. Un prachtig (mien mening) en un a wat older boek, dat niet eschreevn is as 'voer' veur motorrieders, mar veur psycholoog.

Ien van de zaakn die in dit boek bespröakn wordt is un speciale maniere woarop a'j onderscheid könt maakn tusn soortn van meansn. Lös ezien dus van man of vrouwe, blauwe of broene oogn, links- of rechtshandig en wat veur verschiln a'j nog meer könt bedeankn. Nee, hij giet uut van t verschil waarop meansn de weerld um heur hen bekiekt of ondergoat.

Hij kös doarbi-j veur n tweedeling en gebruikt de begripn 'klassiek' en 'romanties'. In zien opvætting hebt die woordn un betee knis die wat ofwik van de gebrukelike betekenisse die doar an wordt egeevn. Vanuut een 'klassiek' begrip bekiek ie de weerld veurnamelik as un 'op zichzelf stoand en onderlignd en niet direkt zichtbaar patroon. Met un 'romanties' begrip bekiek ie de weerld veural zooas e zich rechtstreeks an oe veurdut. Dat leste is trouwns wat anders as n oppervlakkige kiek en höldt ok gien oordeel in oaver wat of beater is.

Volgens Pirsig köj de meansn dus indeeln in twie groepn. An de iene kante die met un klassieke kiek op de weerld en an de andere kante die met n romantiese. A'j bi-jveurbeeld an un romanticus un techniese teekning loat zien of un schema, is ut onwoarschienlik dat e doar wat bi-jzunders in zöt. Ut liekt um niet antrekkelik umdat e deur zien maniere van kiekn blif steakn in de oppervlakte.

Veur um is t un saaie en ingewikkelde troep van lijnn en getaln. Mar un 'klassicus' kik der deurhen en begrip dat in die lijnn en getaln un grote riekdom lig an structuur en onderlignde vörm.

Varder blikt ut zoo te wean (nog steeds binn de betekenisse die Pirsig an die woordn gef) dat vrouwn vaker un romantiese benoadering hebt en mann un klassieke.

Wat mark ie doar noe van in ut dagelikse leavn?

A'j der op goat letn: veule.

Een paar veurbeeldn.

- Gebruuksanwiezings veur techniese apparaatn b.v. wordt meestal eschreevn deur un man met un 'klassieke' nature. En woar un 'klassicus' dat les as n spännd boek, kan un 'romanticus' der niks uut wies wordn.

- Een romanticus valt ut óf niet op óf hij trekt der zich niks van an as der wat kraakt of joelt in de motor van de auto. Un klassicus giet zooiets ech deur marg en bien, umdat e astware met röntgen-oogn noar techniek kik.

- De klassieke motorrieder köch bi-j veurkeur, wat motorrieders nuumt, un 'naked bike' of, a'j t zoo wilt, umschrievn, un kale motorfietse. Zien romantiese 'kollega' un in plestik verpakte turbine.

- As un auto dienst weigert zeg de romanticus: '*De auto* dut ut niet.' De klassicus zeg in zon geval: '*Ik* kriege um niet an de proat.'

- Ut verhaal van de man en de vrouwe die saamp in de showroom un auto an t uutzuu kn bint is al old mar anspreaknd. De (klassieke) man luustert met oopn mond noar alle techniese zaakn die de verkoper vertelt. De (romantiese) vrouwe löp wat rond, röp heur man en zeg: 'Wie neemt die blauwe doar...'

Noe a'k dit boek eleazn hebbe begriep ik ok mien eign veurkeurn beater.

Ik begriep da'k geboorn bin met n 'klassieke' geest. Veuroorlogs a'k bin, heb ik van auto's eleerd dat ze n onderstel (chassis) hadn en n koetswark (carosserie). Ut eerste is um te riedn, ut tweede um oe te bescharm'n teegn weer en wind.

Toen noa de oorlog de zoogenaamde doos- of zelfdragende constructie ingank vund, vun ik dat onantrekkelijk zonder da'k wusse woarumme. Ik begriep t noe. Vermenging van funkties of, nog geleerder: vermenging van de onderlignde en de boavnlignde structuur. Doarumme ok, vin ik vakwarkhuuzn, woarbi-j t skelet ut dak drag en de muurn ut weer buutn höldt, antrekkeliker as un huus woarbi-j de muurn un dubbele taak hebt. Namelik ut draagn van ut dak én bescharming teegn weer en wind.

Ut iene ís niet beater as t andere mar deur mien klassieke kiek op de weerld vule ik dat zoo an. En zoo ko'j mien lest op de kniejn veur de videorecorder bezig zien en ut volgnde gesprek meemaakn:

'Dut e ut niet?' vreug mien vrouwe.

En mien antwoord: '*Hij wè*, zoo gauw as *ik* ut mar (goed) doe...'

Is hiermee alles ezeg oaver dit boek?

Nee! Heel lastig én uutdaagnd is b.v. de vroage: 'Wat is kwaliteit?' Dat loa'k, veur dit moment, mar rustn.

Terugge noar de 'Brug van Wheatstone', of noar de vroage: 'Wanneer ma'j oe töt de cultuurkenners reakt?'

Loat ik ut zoo zegn. Wie op ut eerste geheur weet dat un muziekstuk van Beethoven is en ok nog weet hoe of dat ut hiet, is niet mínder cultureel ontwikkeld as iemand die weet hef van Wheatstone.

Cultuur hef veule en vake ongedachte gezichtn.

[Sallaands plat van Hattem]

Koalde kearmse

Zoo tegn n oelvnloch haaln Gerhard zienn zwoarn Mercedes-Benz oet t oalde schöpke en doondern op n Hoondsrug op an. De vrouw was n paar dage vort, an t logeern bij eer breur in Amsterdam en zol eerdaags wierkomn. Hee luustern noar de muziek op de radio: de neegnde symfonie van Beethoven... Jongs, jongs, wat geet t der of, dachn e bij zichzölvn, doar is Normaal toch niks bij.

De beume stökn zwart of tegn de stoalgrieze loch en wisseln zich rapper doo Gerhard luk meer op t gaspedaal trea. Joa, doar was t hoes a woar at e hen wol. Hee zeug de boonte leampkes um de veansters en de deurn van de wieders doonkere boerderieje. Boavn den ingaank, woar lech an en oet gung, hung n hert van rood-gleundig glasweark. Gerhard parkeern n auto en stiefeln der op an. Hee gloepn deur t veansterke en drukn op n knöpke. De deur gung lös en n vrommes met krulnd hoar, Brunette, grote oogn en dikke lipn, lachn um temeute. 'Komt u binnen, meneer' zear zee.

Gerhard dachn: noe kan n oavnd neet meer kapot, en t völ um op dat ere vestibule der ok wa wean moch. In t hoes was alns met roaze lämpkes dekoreerd en naaknde vrouwleu leupn an en of. Gerhard wördn noar ne kabine brach met gordienn van glaanznde ziede. Doarachter lag ne mooie vrouw, woar Rubens wille an zol hebn had, met bloos n dreeheuksken van dezölfde ziede um t lief. Zee vreug um of e met eer verdan wol, luk vriejn, t kostn dan tweehoonderd geuldn. Gerhard trök ziene knippe en haaln der twee briefkes oet.

Hee har nog neet betaald of der kwamn twee grote oetsmieters, staark as boln, dee um grepn en deur n gat in de mure der oet smetn, liek in n graavn. Keerl en gin ean, zoo gung t Gerhard deur n kop, dat geet aans a'k har dach.

n Graavn was doonker en deep. An de aandere kaante kreup Gerhard der wier oet. Hee har alns nat, t dreup um oet de klerazie. De autoslöttel kon e nog wier veendn, en zienn Mercedes stön der nog. As nen haazn gung e der vandeur.

Hee zat rap op hoonderdtweentig, de beume scheutn an t veanster veurbiej. In de wiedte zeug e neonletters: RESTAURANT. Hee stopn en stapn as ne verzöpn katte in t lech van ne mooie ruimte. n Orkest was doar met neegn leu an t spöln, jazz van Count Basie. Ut publiek was joonk en deu ritmies met. Ut völ neet op dat Gerhard nat was, t warn luk punky leu. Ze dachn dat hee t der ekstra um har doan. In t hoes gungn ze joa mangs ok met de spiekerbokse in t water zitn um nen mooien pasvoarm te kriegn.

t Vibrato van n saxofoon steigern deur de zaal. De obers in zwart-wit vergatn hoast um t etn en t dreunkn roond te brengn, zoo mooi kleunk ut.

Gerhard zat zich daal an ne toafel met twee vrouwleu. Ene har nen nijmoodsn bril op en laank rossig hoar, de aandere har nen platinabloondn peerdestert. Dan möt t hier gebuurn, dach e bije zichzölvn, de vaar geet nog lange neet op t hoes op an. Un oardig kätke streak um langs de bene, t wol spöln. Hee zetn t deer op t töafelke en aain t oaver n rug. t Begun te spinn. De vrouwleu harn der wil an. Wat vunn keerl zol dat wean? Gerhard besteln dree whisky en de vrouwleu brachn nen droonk op um oet: 'Da'j t nog lange mait lustn!'

Hee verteln oaver ziene boerderieje, hoovölle beeste der in zienn ligboxnstal stunn, hoo at ze hetn, en dat nen computer t meeste wark deu. De vrouwleu vreugn um of e ok keender har.

'Joa' deu Gerhard bescheed, 'n meaken van veer en nen jong van zes.'

'Dat is joa riekeleusweunske' deudn de vrouwleu wierum, en dreunkn ere whiskygleaze oet.

Op n eande van n oavnd, oaver twaalvn, vun Gerhard dat t mooi har west. Ziene knippe was hoaste leug. Hee toern wierum noar t hoes. Tegn de vrouw, dee a wier terugge was van de reize en zich umdreaain in t berre, zear e dat de hölting luk oetloopn was. Hee sleut eer in de earme en dreumn nen mooin dream.

Biej *Leavnsboom van de leage laandn* (ziede 220-223)

Dizze gedichtnriege van Binne Lútsen Boarnstra oet Stavern wördn oorspronkelijk pubelseerd as biejezöndere ofleaving van t 'Frysk literêr tydskrift' *Hjir* (augustus 1996), in t Hollaands, met ne vertaling in t Frees van Pieter Boersma, ne vertaling in t Engels van Klaas Bruinsma, en biejeheurnd beeldweark van Gerrit Terpstra. Rechtevoort möt t ok gewoon as lös beukske te kriegn wean oonder n titel *Levensboom der lage landen / Libbensbeam fan 'e lege lannen / Lowlands' tree of life*.

Goaitsen van der Vliet wördn vroagd der ne vertaling in t plat bieje te maaken deur Fred van de Ven, de stem van t trio Trio00, bieje de leazers ok bekeand van leedtekstn in DNT nommer 1, 2, 3 en 7.

Op den 2n april (zundagmiddag) kömp Binne Lútsen Boarnstra zölf op ne biejeenkömste van *De Literaire Salon* in t Lambooijshees in Hengel. t Kan wean da'j doar dan, behaalvn de Hollaandse en Frese versie, ok dizze te heurn kriegt met muziek der bieje!

Leste bedrief

Doonkere ruimte, kale muurn, n veanster en ne duur dee haalf lōs steet. Wieders ne toafel, twee steul en n ber. Ne preante schroats an de waand. Fleskes en peukn op de toafel en duur de kamer dee volhaank met blauwn sigarendaamp. Twee aktaantn stoat doar. Zee vroagnd. Hee met ofhangnde schoolder en t hemd oet de boks.

- @#\$%&*! (*kik deuster vuur zich hen*)
- Bi'j nich good? Iej zeet zoo pierig. (*zoarglik*)
- Mmmmb... (*met vlōggelwiekende aarmn*)
- Wat schelt der an, wi'j hen vleegn?
- Murmbl... (*wōrdt blauw in t angezicht, dōt t boavnste kneupke los*)
- Jeunken, jeunken, a'j miej toch biej n aap hebt! (*eargdeanknd*)
- Nea...
- A'j gek wōrdt geet t oe in n kop an. (*hee schodket risseloet van nee, de lipn stief op mekaar*) Is t sloerigheid of n kwōalken?
- Njoa... (*met dreugn tong oet n moond*)
- Slecht te pas? Stroonknd wes?
- Ik wet t nich, k wet t... (*bōlnd en boernd, dōt vuurkomn der wier te wean, wist zich hechelnd t zweet van de plāt*)
- Mö'k ok klonnie haaln? Ik kan aans zoo n luk op n tukdook doen. (*strik um anhaalnd langs de dunegge, hee blōs anbōrstig, kik verwōrđn, weeld oet de oogñ, zeuknd um zich hen*) Iej woln miej toch nich zegn da'j kraank warn? Iej wōrdt joa gladndaals blas um n nōs!
- Ik wet t nich, ik veul miej zoo, zoo... (*zet zich daal*)
- Goat dan evn hilmoal van de been.
- Joa, joa, ik waar miej wa. (*ofhoaldnd*)
- Kroep aans oonder de veern.
- Ik bin gen oald w... (*pleert met van n stool*)
- Heuw! (*schriknd, hee zeg eerst niks, zee beugt zich oaver um hen*)
- t Is nog lang gen berregoanstied! (*kump nog eenmoal in n eand en vaalt steal achteroaver*)
- We'j wat iej bint? (*t lik of e vroagnd kik, mer hee zeg niks meer*) Iej bint... (*gen bescheed*) Iej bint n... (*hee hōld n oasem in*) Iej bint nen onbach!
- Pfffffrt... (*blōs n oasem oet*)

Dook geet daal.

Leavnsboom van de leage laandn

Oaverzet in t plat deur Goaitsen van der Vliet
(meer hieroaver op ziede 218)

1

Miene wortel rekt zich noar de weln
as bekn langs besniejde bearge hen
Verlangnd spreid ik noe de tákke
as ne delta noar de zee

2

Mer dämme en diekn keert
den vriejn löp van riviern en gedachtn
Verstikt n bliejn bleui van mien weazn

3

Ofsnedn bint de oalde straampn
Vort de vruchtbare kaantn van aleer
Kort maakt en verrinneweerd
is n leavnsboom van mien leaglaand

4

Zoo zwealt in mien hert nen treurzaank an
want allerwegns dreenk deur nöwe boezems
nen zinloozn gustn weurdestreum

5

Boavn de verzoerde groondn en verleurn riviern
van mien versteend onweaznlik bestoan
zwearmt trekvöggel as wolkn van vervrömding

6

Net zoo leef gung ik met in de vloch van de vöggel
noar wiedere weendingn wierum

7

De weg kwiet as n keend bie j leag water
goa ik oonder in n grep van t Wad

8

Nen griez n stoarmvoggel sliert nöagerbie j
Pikt mie j op oet t opkomnde water

9

Vannie j s joonk wö rdn tusken vlöggel
zwier ik noe vrie j
van dämme, diekn en kanaaln

10

Sleank n en slibgroond n gliert veurbie j
Ne griesgreune stie in de wiede
wö rdt nen wellign kwealder met weidnde schöap

11

Oet n daamp van de getied n kömp nen tearp de heugte in
Boernspilkes met toenn van bleuind vlee rhoalt
leit as nen kraans um ziene kroon

12

Oonderan spölt keender en nen oald n man weankt
In n onneumelik wierkenn gliert ut veurbie j
dit laandschop van aleer

13

In t aloalde spö l met de weend
vervlö g n grep van vervrömding
Lös van de tied wier loch könn haaln
gef mie j ruimte in t hert

14

Mer ne planetoïde pleert daal
Döt de eerde knapn
Verstiknde wolkn verduustert n hemmel

15

Vulkaniese vloodn speult oaver de leage laandn
Vruchtbare delta's wördt bedölvn
oonder schroa Kimbries zaand

16

Stoarmvöggel waart zich veur n oondergaank
In zoegerds en seismiese stoarmn
klimt zee noar onmeundige heugte

17

In de ketn van de westnweendn
wied veurbiej bewonde contineantn
veendt zee n hoeskomn op rotsige eilaandn

18

As de elemeantn bedoart en wierumme vleuit
zwiert wiej verdan in röstiger verbaand
De zunne achter daampn lange verdoekt
wöarmt wier heandig-an de eerde

19

An de kaantn van getiednstreumn verschient wiede veuroaldn
Van plagn bouwt zee tearpn
trechternvöarmig opsmetn töt boavn t heugste water

20

In boernspilkes achter toenn van vloerhoalt
dreait ze pötte van klei
en weaft ze de wolke töt kleed en laakn

21

Zwearvnde weurde weelt zich röstn in gedichtn
Zoompn en brakke weerdn veurbiej
sliert de stoarmvöggel daal op n bleuindn kwealder

22

Hier vleuit riviern breedvlaags
Langs oalde bochtn en beddingn
bleuit wier mien weazn in wiede verwoondering

23

Zooat riviern noa duftig streumn
zich röst in n schoot van ere delta
zoo weelt ok miene gedachtn oetvleuin en bezeenk

24

Tak noa tak langs iederbod wiedere weendingn
spreidt zee zich noar de löchtnde zee

25

Zee verbeendt zich met Atlantiese groondn
en mengt zich met kalkrieke klei

26

In zeestreumingen wierum eleid bezeenkt zee
en breangt greuikracht oaver de leage laandn

27

Oet t kaanteln van de getiedn is mien weazn
joonk wördn, lange veur dämme en diekn,
en, as nen leavnsboom in niks kort maakt,
alverdan wier reurd deur poëzie

Bennie Sieverink

Dree gedichtkes

Woar t um geet

Of e zeg wat e dech?
Joa, wat za'k zegn.

As e aans wat zeg
hef e meestns wal rech,
dat wi'k wal zegn,
wat e aans ok dech.

Oonder de zun

Hee, den de zun anbad,
hoovn niks
as e de zun mar had.

t Wördn niks,
der was aait wal wat.

Hartzeert

Oktober hef toosloan op Pathmos:
n gloepns mooi deenk stelt heur hart los.
De beum stoat in braand
en t steet in de kraant:
Pathmosprinses ezeen met nachtvors.

KORT EKEURD

Gerrit Klaassen

Oaver: *Biebel in de Twentse Sproake* (Nije Testament, deel 1)

Stichting Twentse Bijbelvertaling/Van de Berg, Eanske

De veer Evangelies en Haandelingn bint oet in t Tweants en geliek wördt der in disse vertaling 'oopenbaar' wat vuur aandere sproakn nich vort is legd: stoetn wördt töt brood. Is hier sproake van ne wonderboarlike stoetntraansformatie waarbiej n niejlöatjen wördt prissenteed? Wiederop meer hieroaver.

Der bint n deel geleerde leu met gangs west, mer t lik dat geneen van de dialectoloog en theoloog der op too hef zeen dat de vuurkaant nich hilndal in t plat is. t Hollaandse 'Testament' dissonneert, dewiel dat toch völ wieder as 'in n kreenk van 15 km. roond Hengel' kloar is dat doar van 'testameant' sprökn en schreavn wördt. Doar kump bie dat Van der Meiden zölf in ziene *Inleiding* wa döt van 'fragmeanten' en wiederop (Mt. 8: 26) van 'rapplemeant'. Wieders is van t beloavn as zol t *Colophon* glad in t plat wördn opnöm'n mer n part inlost. En woarum dee (ok in t Hollaands) oalderwetse 'ph'? Dat zint kleane dinge dee't an de mooi inbeundene oetgaaf - met ziedeglaanznd leasleent - luk of doot. Ut döt aans nich of an t risseltoat van t oaverzetn: da's schier weark woarop greuts mag wördn goan!

Van der Meiden löat t bie de prissentoeatie alman wetn den t wetn wol: den boersn Marcus is um t leefst. Ziene boschop steet t körtst bie de grond en is zuver en roew, woaroe't good te leazn vaalt dat t ok t öldste van de veer evangelies is. t Lig t nöagst an de grondtaal tusken Deenkel en Regge. En wat te zegn van dee vuur Tukkers typeernde verstearkingn (affirmaties) zooat doar bie Matteüs zint: *Zeaïen en meaiën doot ze nich en dat doot ze nich* of *Spinnen en weaven doot ze nich en dat doot ze nich* (Mt. 6: 26 en 28)? As de grondtekst gen handels-Grieks was zo'j hoast goan geleuvn dat dee tekstschrievers hier woar vort zoln komn. Da's vertaalweark dat der wean mag en dat mag t!

Al met al geestelike stoet dee't mangs dreug is um duurhen te knoevn, dan wier sam um te etn. Van der Meiden en ziene met-leaskloch hebt de kost der wis nich dreuger op maakt: t smaakt noar meer, t koomp nöager an t hert.

An t lestn nog evn oaver dat niejlöatjen. t Hef der van vort dat de schrievers van de Tweantse versie der vuur t zölfde geald n ekstra wonder bie an hebt doan. Vuur een en t zölfde woord oet n grondtekst (meestns in den

meervoaldsvoarm *artous*)¹ wördt mangs *stoeten* (zoas in Mc. 8: 5, 6, 14 en 19), dan wier *brood* (Mc. 8: 4, 5, 14, 16 en 17) broekt. Dat is vuur benaamd leu an disse kaant van de weerld nich t zölfde; t volk oet de nöagte van Galilea zol (rogn)brood wis zwöarder op de mage wean völn, ás rog doar a fatsoenlik zol wiln wasn.²

¹ Zeet: Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece et Germanice*²⁵, Stuttgart 1973 (106 en verdan)

² Wanink is doar eendudig in met: 'Brood is steeds roggebrood. Al het andere is *stoete* of *wegge*.' (82) en: '*Stoete* is wittebrood (stofnaam). 't Woord is verwant met het Ned. stuit en betekent oorspronkelijk achterste, zitvlak. Een *stoeten* was een brood, gebakken in de vorm van het zitvlak: rond met een gleuf in 't midden. Vergelijk ook *kíndereersken* = kadetje; en de uitdrukking: *Wat vuur d'n stoeten geven* = op zijn achterste slaan. O.hd. stiuiz, Hd. steiss = stuit, achterste.' (190)

Zeet: G.H. Wanink, *Twents-Achterhoeks Woordenboek benevens grammatica*, Zutphen 1948.

Gerrit Klaassen/Goaitsen van der Vliet

Oaver: Mr. K.D. Schönfeld Wichers, *Woordenboek van het Rijssens dialect*
Stichting Oudheidkamer, Riessen (heroetgaaf)

Biej geleagnheid van t viefenveertigjoarig bestoan van de Stichting Oudheidkamer Riessen is der ne facsimile-oetgaaf oet-ebrach van t oet 1959 dateernde Riesns-Hollaandse weurdebook, saamnsteld duur K.D. Schönfeld Wichers, plaatselik kunniger as Koarel van n Notoaris. t Beukske was a joarn oetverkoch, en duur meuite van de keerls van Ter Harmsel, Gerrit Kraa en nog n paar aandern bint der n doeznd eksemplaarn biej-edrukt. Der is proat van dat in ne moand tieds der a zun zeshoonderd van vort warn, en da's völn vuur n beukske dat noa 1983 bloos nog ne antikwoariese weerde hef. t Laankwearpige formaat dat an n testameant deankn döt - en zoo weelt völn Riesnders t ok geern zeen - is joa benaamd boetn 'de poorte van Tweante' n viefde rad an de waag wördn seend in dat joar t völn oetgebreidere *Woordenboek Twents Nederlands* van, joa wis, den zölfdn schriever der oaverhen is kömn.

De bezörgers hebt n paar kleane ongemakn oet t 'oalde testameant' vortewearkt. A'j achterin t nije beukske bint hoof iej iederbod nich meer te dreain um de foto's van oald-Riesn te bekiekn; t risiko van nen zeern nekn is doarmet meenderd. Wa'j wal aait hebt met fotografiese herdrukn is dat

alle foutn der nog in stoat. Der wördt eankeld op ne aandere stie gewag van maakt: de *Errata* bint verhuusd van t eerste fotoblad achterin t origineel noar bladziede 114 oonderan bie de nije oetgaaf. Vuur t tittelblad is noe ok n portret van Koarel zienn markaantn kop opnöm, woarmet den leazer neugd wördt um t Riesns taaltestameant wieder in te kiek. Oondertusken is dit fonologiese gadderbeukske met t oog op ne wiedere taalontginning van wenig nut. (GK)

In 1970 stun der in de *Driemaandelijke bladen*, den moond van t Neersassies Instituut van de Rieksuniversiteit in Grönningn (22n joargaank nummer 1, bladziede 31-44), n supplemeant bie de oorspronkelike oetgaaf van t hierboavn kort ekeurde weurdebook. Oonder n titel *Aanvulling van het woordenboek in het Rijssens dialect* gef Mr. K.D. Schönfeld Wichers ne lange lieste van weurde en zegswiezn woar at e van vun dat ze der ok nog bie heurn, en ne bladziede 'verbetering van belangrijke drukfouten'. Doarbie, noar anleiding van anmarkingn van leu oet Riesn, hef e in twee soortn gevaln ziene aans naar konsekwente schriefwieze luk an epast. Zoo zol t gewoon 'kiekn' en 'zegn' in plaats van 'kiekng' en 'zegng' mötn wean, en 'kriengn' en 'beweangn' in plaats van 'krieng' en 'beweang'. Hee schrif zölvns: 'Aan de kopers van mijn woordenboek bied ik hierbij mijn verontschuldigen aan voor genoemde onvolkomenheden.'

Woarum is dit supplemeant nich verwearkt of op zien meenst stoomp oavernöm in de heroetgaaf? Of is dit mangs wier zon geval van wat wiej bie DNT zoo geern neumt: knooiboksnweark?

Noe wet ik nich of de leu dee't dizze heroetgaaf terechte hebt maakt op de heugte warn met t bestoan van dit supplemeant. Der bint dus twee meugelikheedn:

- Zee wusn der zoovöl van as de kat van n zundag. Niks dus. Dat wil zegn dat zee eer hoesweark nich hebt doan. Ik neum dat: haalf weark.

- Zee harn hoar van n hoond. Zee wusn t bescheed, mer hebt der niks op oet doan. Ik wil nich geleuvn dat Schönfeld Wichers doar zoo wies met har west as e t nog har könn beleavn. Hee was nen echtn perfektionist en doarvandan meugelik ok luk nen pieneköttel en nen eignwiezn, mer t is kloar woar at e der met hen wol: alle goods veur t plat en ziene leazers. Doarvandan dee *Aanvulling*. En zoo heb ik biejeurbeeld ok n biezonder eksemplaar van zien *Woordenboek Nederlands Twents* (1979) waarin at e eignhaandig n groot getal an foutn sekuur oaverplakt hef met fiene betypte striepkes papier. Un onmeundig mönniknweark möt dat west hebn.

Nee, dat köj van dizze Riesnder heroetgaaf zonder meer nich zegn. Koarel van n Notoaris har better verdeend. Gin weark, dat is t. (GvdV)

Goaitsen van der Vliet

Oaver: Paul Abels/Georg Hartong, Van Achterberg, Brakman, Cremer tot De Zwaan Stichting literaire wandelingen

Dit is benaamd un oardig beukske, met völ andach veur t plat, in alle meugelijke schriefwiezn. Völ pleatkes, en t zöt der schier oet. Ze hebt zoo te zeen gloepns drok west met alle oetzeukerieje. Oaver de keuze van eern literairn roondgaank deur Eanske en t broekte materiaal kö’j lange disseln, mer iederene konn zee ut toch nich noar t zin doon. Zoo veen ik ut vrömd dat de löp nich oaver n Kupersdiek (gedicht Paul Gellings), deur de Javastroat (Willem Wilmink, Johan Buursink, Willem Diemer, Gerrit Achterberg) en ansloetnd deur de Moluknstroat (Anne van der Meiden) geet, en dat iej wa t hille eand langs de Hengelsestroat en de ‘ellenlange muur’ (zee meant de ‘klaagmuur’) möt umloopen.

Jammergenog stoat der ok völ foutn in. Oaver DE NIEJE TIED biejeurbeeld: ‘propageert het Twents’ steet der (31), dewiel t oons toch benaamd um *literatuur* in t plat geet. Ut citoat oet *Ambtenaarn in n hasj* (30) is nich in ‘Enschedees dialect’ mer in t Albeargs plat van Gerrit Klaassen. En: ‘In *De Nije Tied* worden unferfrozen (maar meestal overtuigend!) literaire teksten uit het Nederlands in het Twents vertaald, van Jean-Paul Franssens en Belcampo tot Herman Finkers.’ Niks van an. De stukke van dee schrievers warn oorspronkelijk in t plat (dat stun der ok bie), wiej hebt bloos de schriefwieze en, in een geval, t woordgebroek anpast. In *Gemengd bericht* (DNT3 ziede 87) steet zölfs t enige verhaal dat Belcampo ooit in t plat schrevn hef (zeet ok *Bzzlletin* 234, meert 1996, ziede 24). Nichterum, n verduld oardig beukske.

Goaitsen van der Vliet

Oaver: Informatie en literatuur oet Oaveriessel

Schrieversbond Overiessel (nich in n haandel)

Noa n joar van veurbereidn hef de nije platschrieversboond zich prissenteeerd met n beukske dat eugt as n bouwbestek, met de lillikste belettering dee a’j oe veur könt steln. Van de 125 bint der 82 noar de leedn goan. Ik hoppe dat zee dee aandere 43 nich broekn weelt um serieus enömn te wördn bie de oaverheid en de literaire instaansies, want dan vrös t eer wis op n emmer. Dan road ik eer ut nog s wier te perbeern, met de eevn ziedn leenks biejeurbeeld, of met wat meender schriefwiezn, en as t kan luk better plat. En wat dee ‘literatuur’ betref: dat is toch wa n groot woord veur t hier ebeudne, dat mag wördn oavernömn ‘mits de bron en *acteur* wördt vermeld’.

Theo Vossebeld

229

Twee gedichtn

Wals

Zie daanst in t blauw
in t blauw in t roond
in t roond in t roond
in t roond in t greun

Eur arme waait
en t gooldbloond zwaait
eur wille licht
glennt roodn moond

Bli-j zommerkeend
mien warvelweend
mien herteklop
mien heufd-op-hol

Mi-j duzelt zich
roond dreait zich umme
raak met de groond
net nog de veute

Gauw te gauw
dreait mi-j zie now
val, der Donau now
blauw, schöner blau

Nen haann in de wiedte

Verzet ik gauw n wekker
nog net vuur't e oflöp

Heur ik opeens
nen haann in de wiedte

Snier ik de keze
n fitjen te dikke

Heur ik opeens
nen haann in de wiedte

Groet ik de buurvrouw
bi-j t knipn van de hegge

Heur ik opeens
nen haann in de wiedte

Deank ik, ne hennbille
wat zol mi-j den smaakn

Heur ik opeens
nen haann in de wiedte

Zet ik mi-j n wekker
um vroom op te könn

Heurn ik doar ginn
haann in de wiedte?

De vruchtbare helligheid van Herman Finkers

Um disn tied steet Herman Finkers op de plaankn met de vergangn joar a deur DE NIEJE TIED anköndigde Tweantstalige versie van zien nejste theaterprogram, *Gen spatoader aans*. Met t neugnd bedooldde *Wat wo'j?* op t tweetalige affiche harn de leu t veur t oetzeukn. Umdat doar meer vroeg noar was, döt e van de vief öavnde, in Almelo en in Eanske, dree in t plat en mer twee in t Hollaands.

Hieroonder veen iej t tweede en leste deel van de oetkömstn van t kuier-vroagn met Herman Finkers op den 10n april 1996 in t Eansker Theatercafé, woar at e zich oardig hellig maakn oaver t systeem dat um, en völ van ziene ginneroatiegenootn, nich good Tweants én nich good Hollaands hef loatn leern. Ne helligheid oet leefde veur taal, met noe as risseltoat dizze veurstelling, en temet ok nog ne CD, in ziene modersproak.

Iej hebt nooit good plat leern sprekn, zeg iej, dewiel oew vaar en moo aait wa plat met mekaar deudn. Willem Wilmink hef dat ok zeg.

Joa, ik geleuf da'k model stoa veur n hil deel van miene ginneroatie. Ik ken völ kameröa van vrogger woar a'k aaltied van dat Steenkoolnederlaands met deu. Mar ze könt almoal good plat verstoan, en as oonze oalde leu s n moal bieje mekaar warn, dan gung t ok almoal in t plat.

Wanneer bin iej der dan met begunn? Kreeg iej dat van de stroat met?

Oons moo zear kortns nog van: doo't ik van de leagere school kwam en noar de HBS gung, doo was ik a hellig umdat zee mij nooit plat harn leerd. Doo ha'k a n moal zeg van 'iej möt plat met mij proatn'.

En noe dan?

Noe döt zee t wa. Dootieds hebt de oalde leu t wa n zetjen met mij doan, mar a'k dan gen good plat wierum deu, dan gungn ze sito wier oaver op t Hollaands. Leu oet Tweante proat net zoo leef fout Hollaands as dat ze good Tweants proat en fout Tweants wierum kriegt. Zee proat ok nich geern óaver ere modersproak. Den oaldn kameroad van mij den ik kortns wier zag, Willibrord Demmer oet Albearge, met úm kon ik t der wa oaver hebn, en dat was hil plezierig. Wiej harn t oaver wa'j noe feilik zegt, en oaver de foutn dee't ik maakn met de geslachten en zoo.

Was t zoo slim?

Hee hef mij op verscheidene dinge weezn. Doo wördn ik wier hellig, met terugwearknde kracht. Hartstikke hellig op de leu dee't dootieds teagn oonze oalde leu hebt zegd: 'U moet Nederlands praten met uw kinderen, anders krijgen ze achterstand op school.' En ik dachn potverdorie, alleen a met

t onderscheid tusken mannelike en vrouwelike weurde he'k op de HBS uurn zitn staampn, met Duuts benaamd. A'j plat könt, dan wet iej dat gewoon, dan hoof iej doar geels nich oaver noa te deankn. As ze now gewoon harn zegd van 'Denk eens even na, hoe zouden jouw vader en moeder dat gezegd hebben in een bepaalde zin', dan ha'j t terechte had, en dan har t hoesweark maakn ok völ plezeriger west. A'j dat bieje oel zölf könt noagoan, dan bi'j nich meer an t staampn, dan bi'j gangs met oew eign taalgeveul. Doar broek iej aandere harsenceln veur as bieje dat domme staampn. Wa'j bloos nog doon möt is ankruusn wat de oetzönderingn bint. Iej könt völ better n klean riege oetzönderingn leern as dee lange riege geregeldheeden.

Hoo gung t verdan?

Noa dat pröatke met Willibrord Demmer he'k in t weurdebook van nen pleer weurde t geslacht op ezoch en doar bin ik met noar oons moo hen goan, en noar mien schoonvaar. Ik zeg: 'Na, hoo zol iej dit zegn en hoo zol iej dat zegn', en t klopn almoal! Doo vreug ik t an mien breur en den har ne score van zoowat nul. Den veult dat hoast hilndal nich an. n Paar dinge mar. Hee wus nog dat oons vaar mangs zear dat e 'zunn mooïn dag' har had, en dus is 'dag' n mannelik woord.

Willibrord Demmer har bescheed wetn of ne toafel mannelik of vrouwelik is... en nen stool ok, en n hemmel. Met wat dinge kon ik ut zölf ok wa heurn. Oons moo zear: 'Wiej et vandaag gen vleis want ut is Stiln Vriedag' en: 'Wiej hebt de Stille Wek had'. Zee zol nooit 'Stille Vriedag' zegn, dat kleenkt nich, dat krie'j bloos as eenn plat geet proatn den t rech nich kan. En oons vaar, den har vrogger ne meubelzaak, en a'j m vreugn noar n umzet, dan zear e: 'k Heb ne stille wek had', en nen röstign dag was bieje um 'nen stiln dag'.

Mar doo't ik bieje mij zölf noagung: is t noe 'mooïn toafel' of 'mooie toafel', dan kon ik dat geels nich heurn. En of t noe 'mooïn stool' of 'mooie stool' möt wean, dat heurn ik ok nich. Zoo wördn t mij kloar dat met t plat ut taalgeveul vortraakn.

Mar op nen morn wördn ik wakker en ik dachn: waarom heur ik t wa bieje 'dag' en 'wek'? Juustemeant. Umdat ik mij doarbije hil good nen zin veur de geest kan haaln den oons vaar of moo broekt hef. Doo dachn ik: loa'k al dee zölfstaandige naamweurde - toafel, stool, piano, wa'j mar bedeankn könt - s perbeern te pasn in nen zin den oons vaar of moo zegd hef. Doar bin ik n paar dage met gangs west. En ik kwam oavera oet! Ok bieje 'stool'. Oons opa völ bieje oons wa s in sloap in zienn stool. Ik dachn: as stool mannelik is, dan is t 'opa is in n stool' en nich 'in de stool', dat kleenkt nich. Dus zoo kaan'k wá heurn of n woord mannelik of vrouwelik is. Ik kan t haaln oet wat mij nog in t zin schöt van vrogger.

Dan he'k nog mazzel dat miene oalde leu nog plat met mekaar deudn, want der is nen aandern kameroad van mij, den ziene oalde leu pröatn ok nog Hollaands met mekäär as de keender der bie j warn. Allenig as ze met n beidn warn deudn ze plat. Den kameroad hef der nog völ meer meuite met as ik. Oons vaar en moo hebt ok wal s zeg: veur de keender is t better a'w ok Hollaands met mekaar proat, mar dat konn ze nich terechte kriegn, dat was zoo ampart.

En hoo proat iej noe met oew breur?

Joa, doar doo'k dus dat Steenkoolnederlaands met. Wilfried kan hilndál gen plat. Doar hef e zich ok n betke veur ofslötn. Hee deu zoo van: doar he'j niks an. Mar t hef mij aaltied a interesseerd, ok op de middelbare school a. Later hef e biologie studeerd, hee was meer richt op wiskunde en natuurkunde en ik öann toch meer noar taal. Grapn bedeanke e wa. A'k n leedke van mij zölf heb, dan zit doar wa veur de helft ideeën van um in.

En wat doo'j met aandere leu?

Dat is mien grötste taalprobleem, zölf plat doon. Noe en dan n lös zinnetje in n cafee in Vasse, dat geet mij wa oardig of, mar bie j n hil betoog in t plat val ik deur de maand. Mar dat doo ik ok bie j Sonja Barend met mien Steenkoolnederlands! Ik bin der nich wies met da'k doartoo veroordeeld bin. A'k mij zölf mangs terugge heur... man oo man, zoo har ik t nich in t heufd. Dan zit ik toch dudelik in ne tweede taal te formuleern en te articuleern, krek as noe met oeleu in t plat. As ik dan in zon gesprek bie j Sonja wat te enthoesiast bin dan wördt t zon ondudelik gemoompel, dan zit ik doar wier zoo veur mij hen te knauwn. Der bint der völle dee't dat nich zon probleem veendt, mar veur mij is t ne grote frustratie.

t Is toch mirakels mooi da'j de kost könt verdeenn met - wat de taal angeet - dat aait wier deur de maand valn...

Noa, op t toneel vaalt t nich zoo op. Dan maak ik wa taalfoutn, benaamd bie j de eerste try-outs, mar met de tied wördt ut program biejschaafd. Op miene tweede CD steet ok nog zonne fout dee'j ok völ heurt an dizze kaant van de weerld. Ik bin doar wat politie-ageantn an t saantern, en in plaats van *Zij lopen...* zeg ik *Hun lopen naar mij toe*. Da's ok Steenkoolnederlaands. Ik heb t s opzoch in t weurdebook wat wie j aaltied broekn op de HBS - de Pius X in Almelo - en doar stun in: *'hun' in de betekenis van 'zij' wordt wel eens gebruikt in minder beschaafde gebieden van Nederland*. Mö'j begriepn! Wat ne knechterieje!

Tegn onze oalde leu hebt ze aait zegd van 'Jullie moeten Nederlands tegen de kinderen spreken, anders krijgen ze een achterstand', en dus wördn der op de leagere school ok hilmoal nooit andacht schönkn an t Tweants, bie j veurbeeld dat ze oons vertöln woarum a'j 'n stoel' en 'de toafel' zeit. En

niks oaver wat vun groot veurdeel a'j der bie'j könt hebn veur t leern van aandere taaln. Dat is der wied bie'j hen. Wat zeg ik? Dat is schandalig! Ik vreug oons moo: 'Hoo he'j oe dat toch zoo makkelik könn loatn anproatn?' 'Noa ja', zear zee, 'dat was a op de hoeshoaldschool. De meakes dee't Hollaands sprökn dee warn op schoon, en alns wat plat deu was op kloomp.' Zoo wördn t Tweants aaltied in verbaand brach met de leagere klasse, van tekstielarbeiders en kötterboerkes.

Dus t is n veurdeel a'j good plat könt?

At keender good plat könt hebt ze doar nen onmeundign veursproonk an, en niks ginn achterstaand. Willibrord Demmer zeg dat ok. Hee kan völ better plat as ziene breurs en zusters. Hee was twaalf joar doo at e t hoes oetgung. Doarnea begunn ziene oalde leu met Hollaands teagn de keender. As e dan wier s in t hoes kwam dan heurn e ziene breurs en zusen foutn maakn in t plat, of amparte dinge zegn. Iederbod heurn hee t wieder verslatern. Doo vreug ik m of e met t plat gin last har had bie'j t Hollaands. Hee vun t juist n groot veurdeel. Met zonne oondergroond is t völ makkeliker um ne dudelik nieje taal te leern en dan t knöpke kats um te könn dreain. Ik bin mien hele leavn a gangs um t oet mekaar te kriegn!

Wat hef t plat veur oe nog meer in?

Ik wet nich wat dat is... In mienn studio in t hoes he'k der vaak meuite met um in t Hollaands den juustn toon te veendn. Op t toneel, met publiek der bie'j, geet dat vanzölf, mar in n studio bin ik vaak an t zeukn hoo at ik t möt zingn. Mar in t plat is t aaltied in een moal good!

Bie'j t terechte maakn van *Geen spatader veranderd* ha'k doar ok zonne mooie ervaring met. Dat zear mien breur nog, dewiel den himmoals nich zoo völ ophef met t plat. Un paar stukkes van t program leupn nich zooat t mos. En net dee stukkes warn in t plat wá good. Wilfried zear: 'Mar ie'j zeit ut noe ok völ meender umslachtig, völ ráker. Vertaal dat noe s terug noar t Hollaands.' Dat deu ik, en doo gung t voort good! En doo zear Wilfried: 'Ie'j könt völ better plat as ik, loop t hille program s noa en kiek s woar at de knelpeuntzn zit, schrief t vanniejs op, mar dan eerst in t plat en vertaal t dan in t Hollaands.' Zoo he'w - echt woar - al dee knelpeuntzn oplost! Veur de leu in Haarlem is t noe ok völ better Hollaands, deur dat oaverzetn hen en wier noar t plat. Zölfs oet leefde veur t Hollaands, zo'j t Tweants mötn stimuleern.

Is t doarveur nich völs te late? t Löp op n eand...

Joa, oavera um oe hen zee'j t gebeurn. Ut mooie oalde Tweants wördt achteroetsmetn. Steenkoolnederlaands kump der veur in de plaats, doar geet ut op an. Wat de leu van hier dan nog metkriegt is nen deurpot woar a'j allenig mar last van hebt.

Leu woarvan a'j t ok geels nich zoln verwochtn doot Hollaands teagn de keender. Ok veuranleu dee't zich aans wa broekt veur t plat. Kortns was ik op ne biejeenkömste van de op te richtn platschrieversboond. Ik wus nich wa'k heurn. Doar harn ze t ok oaver n 'woordnboek' of n 'woordnboek'. Ik zeg: 't Is toch weurdeboek?' Doo zearn zee: 'Joa, feilik wa.' 'Mar woarum zeg iejleu dat dan nich?' vreug ik. 'Joa, dat slöp der zoo in', deudn zee wierum.

Leu oet Tweante bint zoo tweeslachtig: an de ene kaant zoln ze t jammer veendn dat t plat verleurn geet, mar an de aandere kaant doot ze genne meute um ut good deur te geavn. Nen Tukker höldt zoo van gewoon dat e t veur zichzölf verdrit. En an t lestin zichzölf opheft.

Freezn bint doar toch hil aans met.

Noa, ik was twee öavnde bij de lesriege Tweants van Engelbertink, en eendearde van de leu doar was Freez! En dee Freezn dee harn pen en papier metnöm'n en schreevn alns op. Zee vreugn: 'Hoo geet dan den eerstn persoon meervoald?' en Engelbertink deu dat dan veur. Dee Tweantenaarn meer van: 'Oo joa, mar wiej harn vrogger dit en wiej harn vrogger dat'. Zee woln gesjichtn heurn, en gezellig wat kuiern in t plat. Dee Freezn irriteern dat, dee zearn: 'Joa, mar luustert s, doarveur zit wiej hier nich. Wiej zit hier um te leern hoo at t in mekaar stek.' Wat van dee Tweantenaarn wier: 'Och, mar doar deank wiej geels nich bije noa.'

En a'w t noe toch oaver de Freezn hebt... Ik har n moal n program, doarbiej dreain wiej aaltied an n eand, op t momeant dat de leu gungn stoan klapn, t Wilhelmus. Iedereene gung dan rap wier zitn. In Freeslaand deudn wiej t zölfde met t Frese volksleed. Mar wat gebeurn der? Zee gungn nog völ harder stoan! De hille zaal! Ik dach'n, mien God...

Dan ha'j ne goeie buurt maakt.

Noa, nee... Ik vun t gevöarlik!

Heww?

Freezn en Tweantenaarn könt nog völ van mekaar leern. De Tweantenaarn zoln net as de Freezn wat bewuster met ere sproak um mötn goan en zich nich vort loatn ciefern. De Freezn zoln nich zoo nationalisties mötn wean. Nen Tweantenaar is völ meer zoo van, och, loat mer kuuln... As ze noe in dit cafee t Tweants volksleed zoln spöln, dan geet der geneen stoan. *Nee, doar hebt ze hier nich zonne beending met. t Wördn oorspronkelijk in t Hollaands schreevn deur J.J. van Deinse. Ziene oalde leu warn inkommeleingn oet Zeeuws-Vlaandern.*

Joa, völ leu dee't zich in hebt zet veur Tweante en t plat, bint van boetnof. Doar möt wiejleu oons feilik dood veur schaamn.

Hennie Kuipers

236

Mirreweenter

n Tweedoonkern lig oaver n es.
Vosns mist drievt oaver t laand,
groond woar ik mi-j zölvn zoo een met veul.

Hier bi-j den doonkern vleeerbos
dreenk alverdan de vroag zich op:
Wee bin ik, woar mu'k hen as t mienn tied is?

De weend koomp op,
zee flostert in de köppe van de eekn.
Ik bin allenig
met dat daampig spöl van vrömde schimn.
De witte wieve roopt,
dee weelt wa doon hebn met een den wiefelt.

Nog eavn dan is t mirreweenter.
Möggelik brech mi-j dat luk lech.

LEU, POTLEU & STUMPKES

Frank Löwik Schrieftraditie

t Tweants hef ginne schrieftraditie leas iej mangs wa s. Dat is gin niejs. Disse mening wördt vaker verkönnigd - kortns nog in DNT.¹ Ne oonderbouwing van dee stelling heb ik nooit eleazn. Zol zee woar wean? Ik heb doar n dun oge op. t Kon wa s zoo wean dat den eenn scribeant den aandern onkrities noaschrief.

In de betoogn blik dat met schrieftraditie twee verschilnde zaakn edekt wördt. Zee meant te zegn:

1. dat der nog nich zoo lange in t Tweants eschreevn wördt en
2. dat de schriefwieze zoo oeteen löp dat der van ne traditie gin sproake wean kan.

Biej zukke beweringn is t duch miej good um veural de feitm te loatn sprekn. Zooas ik dat a heb loatn doen in mien book *Om de taal van Twente*.

t Gebroek van t Tweants as schriefsproake geet a vanof de Romantiek doo't, in 1811, Blijdensteijn zien *Brulfteneugersleed* schreef dat laterhen epubelseerd wördn in den *Overijsselsche Almanak voor Oudheid en Letteren*.²

In den zölfdn alblak, mer ok wa aanderwegns, duukt zoonder regelmoat gedichtn of anderssoortige tekstn op in t Tweants.

In de tweentigstn eeuw was t streumken an en an. Der verschieft gedichtn en gesjichtn in alderlei blaadn en beundels en beuke. Weurdebeuke komt oet en allerhaande studies wördt eer ewiejd. En iederbod komt schrievers in t spier um t Tweants as schriftsproake te gebroekn. Zee loat zich doarbief inspireern deur mekaars

waark en zoo, op dee maneer oaverlangt zee mekare de Tweantse sproake as schriefsproake.

'Traditio' is oaverlangn, mekaar anrekn, wieder geavn. Dat geet deur töt vandaag an n dag. Ne traditie dus van zon 200 joar, um den doon. Nich zoo oald as de Frese of Hollaandse, mer wa völ öalder as dee van, zeit, de meeste Afrikaanse sproakn. t Begrip 'oald' is rillatief, zoo as zoovöl rillatief is. Dat t grötste part van de Tukkers nich in disse schrieftraditie steet is nich van betaansie veur zoowied at t dit vraagstuk angeet.

t Tweede bezwoar um van ne traditie te sprekn zol wean: t ontbrekn van ne gezaghebnde eendudige schriefwieze woaran alman zich höaldt. No, dat is woar. Doar ontbrek t oons an. Toch, wel zich der too wil zetn en in stoat is luk ofstaand te nemn, den möt toogeavn dat t met de disselariej oaver de schriefwieze meestns um kleane ofwiekingn göng, ok a zint dee dan met ne roeme moate van eagnedreadidheid verdedigd: 'oa' of 'ao', 'hebben' of 'hebn'. Dat soort peanuts.³ Bagateln bieje veraanderingn en anpassingn van t Hollaands de leste paar eeun, woar in t beginne de leu zich mer wat terechte knooin op papier. Toch twiefeln doar nums an t bestoan van ne schrieftraditie. Ik deank dat dat good is. t Cultiveringsproces, want dat is t wördn töt schriftsproake, begeent nich eerst as de kode van wiergeavn aleens is. Wa zal dit meugelik t cultiveringsproces makkeliker maakn en versneln, a was t meer umda'j der dan meender let op hoeft te geavn en um s n moal van t gedoo of te wean. t Hef dus wa ziene beteknis, ne eendudige schriefwieze. Mer dee lig hilndal boetn t hier behaandelde.

Der is dus wa wis ne schrieftraditie. Van zoo um en noabief tweehoon-

derd joar. Wiej mait doar greuts op goan. Gin reedn dus um oons kleaner te maakn a'w zint!

¹ Deur Bennie Sieverink in DNT5, bladziede 199

² Ik zee dan of van vroggere oetingn van Oost-Nederlaands sproakgebroek en b.v. t Dumber haandschrift.

³ De meer of meender fonologiese schriefwiezn (zoo as dee van K.D. Schönfeld Wichers in ziene weurdebeuke) en de Vosbergenschriefwieze weekn wa döftig of. Mer zee hebt zoo good as gin noavolging had.

Frank Löwik
Andeanksteen 2

In *Van Achterberg, Brakman, Cremer tot De Zwaan. Literaire stadswandeling Enschede*, saamn-esteald deur Paul Abels en Georg Hartong (zeet ok bladziede 228) wördt miene biejdreage in DNT5 oaver den andeanksteen veur Cato Elderink 'ongenuanceerd' eneumd. Zoo schrievt ze dat:
Ongenuanceerd, die kritiek van Löwik, als je bedenkt dat Cato Elderink meer dan de helft van haar werk in het Nederlands heeft geschreven!

t Is woar, dat van de helfte van eer waark in t Hollaands. Mer dat ze n deel proza in t Hollaands schreef was van de nood. Zee wol ok leu dee gin plat deudn informeern en interesseern veur t laand van aleer. t Har doarbiej ne ekonomiese noodzaak: zoovöln warn der dootieds nich dee t plat leazn konn. Hollaands mós joa wa, a'j nog luk ne oploag van betaansie haaln woln. Mer as zee dichtn, dan deu zee dat in ere modersproake. Dee kwam eer hert temeute.

Boetn dat al. Woarumme is den steen doar daal eleg? t Opschrift zölf maakt oons wiezer. t Was um Cato Elderink te eern, 'De Enschedese schrijfster en dichteres in de streektaal'.

Nich 'ongenuanceerd' dus, dee kritiek van mij, mer slichte logika.

Nee, as t op de pinne braandt, dan geet t hier um de vroege of de Tweantse sproake good genug is veur zon officieel opschrift. Doar hebt de leu oet Eanske en Lönneker bescheed op edoan.

Wiej deelt dee visie nich.

Bennie Sieverink
Genözzel en roozngeur

t Was op ne kwekerieje dat twee oalde boernkeerls langs ne bleuinde rooznstruuk leupn. Ineenn heurn ik n eenn teegn den aandern zegn: 'Wat lekker roekn döt dee struuk, t lik wal of der n vrommes veurbiej löp.'

Ik was met stomheid eslaagn. Had ik as dichter aait mien best doan um de vrouwleu van miene dreumn te loatn roekn noar roozn, jasmien, leendnbloesem of verse äppelkes. Doar zit mij dee twee snoevers op kloompe de zaak kaant op n kop te zetn.

Toogevn: der besteet al joarn zeep dee noar Rachel Welsh in bad rok. Mar dat is nog wat aans as ne roos met de loch van Jane Fonda noa aanderhalf uur aerobics. Temet komt nen kweker nog anzett met ne gelle passiebloom dee rok noar Madonna noadat ze net *ut* doan hef. Keerl, ik möt zegn: ik begin der wal onmeundig op-eweundn van te raakn.

Bennie Sieverink
Dialekt en school in Hassel

Volgns Natasja Engelbertink spölt t dialekt in t onderwies genne grote rol meer. Of dat vrogger zoovöl aans was?

Ik heb van 1960 tot 1966 noar de leagere school goan. Dat was noar de Sint Bonifatiuschool in Hassel. Bij de school stunn de veer heugste

leendnbeum van Oaveriessel. Wieders was t der onmeundig kaal. Tot nen kilometer in n umtrek stun genn boom en gen hoes, niks as row en mais. Inbrekkers zoln vriej spöl hebn had as ze hadn wetn dat der midn op n es ne school stun. Mar n enign onroad den der mangs te roekn veul was aal dee oet wördn veurd. Wiej deudn op de spölplaats plat met mekaar, zooas wiej dat ok boetn schooltied deudn. Alleen de beide jongs van Veldhoes deudn Hooghaarlommerdieks. Eer vaar stund as oonderwiezer veur de klas in Deurningn. Doarvandan was t veur alman logies dat ze gen plat konn. Oonze jufs en meisters sprakn toch ok hoog. De jongs van Veldhoes heurn der bij. Veur eer probeern wiej oons sproakgebroek an te liekn. An t Tweants wördn deur de oonderwiezers rech gen andach gövn, of

t mos um de tweantismn wean. Zoo heugt t mij dat der n moal ne enquête wördn hoaldn. Wiej mosn dan nen Tweantsn zin in t Hollaands opschrievn, biejeurbeeld: 'In de wiedtn komt nen auto anjaagn.' En misschien hebt wiej ok wal 'Ik heb n baand lek' mötn oaverzetn.

In 1966 gung ik noar de dr Schaepman-MULO in Hengel. Op n eerstn schooldag leup de stad oonder water. De Paul Krügerstroat was veraanderd in ne koknde rivier. t Leek wal of op den dag ok n haank noar de Hasseler school vortspeuln. De spölplaats hetn dooverdan t 'schoolplein'. En doar wördn meestieds Hollaands proat. t Steet mij nich bij dat ik met dee oaverschakeling völ meuite heb had. Hollaands ha'k ja op de leagere school a leerd, van dee Veldhoesjongs.

IN EN OAVER T PLAT

Nieje oetgaavn, meest van n 1n meert 1996 töt an n 31n december 1996, deels noar opgoav van de Overijsselse Bibliotheekdienst (Bibliofoon 06-9394, 75 ceant de minuut) en t Staring Instituut.

In druk

- Paul Abels/Georg Hartong, *Van Achterberg, Brakman, Cremer tot De Zwaan / Een literaire wandeling door Enschede*. Met andach veur plat-schrievers. Oet de riego *Kom op verhaal in Overijssel*. Stichting Literaire Wandelingen, plaats onbekeand. ISBN 90 75895 01 1 (meer hieroaver op ziede 228 en 238)
- Dik Bartelink, *Heimwee noar 'n Achterhook*. Verhaaln in t plat van Eibarge. Bartelink, Dedemsvaart. ISBN 90 802987 1 9
- Plattdütsen Kring, *Bokeltse Leederbook tesamenestellt för Grote, Blagen, Blärmuulen en Bössels*. Verein für Heimatpflege, Bookholt

- Harrie Kemperman (m.m.v. A.H.G. Schaars), *Liemers dialect in Westervoort*. Historische Kring, Westervoort. ISBN 90 73667 25 9
- J.A. Kottink, 't *Geesters / wodeunig sprek ie dat oet?* Eign beheer, Hengel.
- Anne van der Meiden, *Biebel in de Twentse Sproake / Nije Testament / Deel 1: De Veer Evangelies, Haandelingen van de Apostels*. Van de Berg, Eanske. ISBN 90 5512 050 (meer hieroaver op ziede 225)
- B.J. Meulenkamp, *Mien vaders hand*. Gedichtn in t plat van Eibarge. Eign beheer, Woold. ISBN 90 9010158 6
- G.H. Pouwels, *Het ABC van Pouwels' Gait*. Stichting Heemkunde, Reutum/Haarle met Oudheidkamer Twente, Eanske. ISBN 90 71517 02 0
- K.D. Schönfeld Wichers, *Woordenboek van het Rijssens dialect*. Oudheidkamer, Riesn. Gin ISBN (meer hieroaver op ziede 226)
- Herman van Velzen (=Frans Roes), *Un lopende hond vindt altijd wat*. Van de Berg, Eanske. No 16 in de riege *Verzamelde werken van Herman van Velzen* ISBN 90 5512 047 2
- A.H.G. Schaars, *Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse dialecten / Deel 3B: De mens*. Staring Instituut, Dörrekum. ISBN 90 73667 26 7
- Schrieversbond Oaveriessel, *Informatie en Literatuur oet Oaveriessel*. Eign beheer, Boorn. Nich in n haandel (meer hieroaver op 228)
- Ineke Smit-Vukkink, *De beume fluustert*. Gedichtn. Van de Berg, Eanske. Gin ISBN
- A.A. Weijnen, *Etymologisch dialectwoordenboek*. Van Gorcum, Asn. ISBN 90 232 2967 3
- Hein van de Wolger, *Het geheim van de plaggenhutte*. Veldhuis, Roalte. ISBN 90 71429 27 X
- *Verhalen van vrogger / Een verzameling sagen en legenden uit het Saksenland*. Route Profil, zoonder plaatsnaam.

Op CD

- Kas Bendjen, *Loat ons moar lopen*. KB 0795
- Gery Groot Zwaftink, *Sinds ik oe kenne*. CZ 1305
- Hadiejan (=Jan Ottink/Dianne Marsman), *As ik verdwaaln...* Silvox, Silvolde. SIL 006
- Horst & Eddie, *Unwies*. In t Platt van Nordhoorn. SO 1
- Op Drift, *Moeder natuur*. Pink OD 1
- Diana Vredenberg, *Zuute zunde*. Silvox, Silvolde. SIL 007

Op Video

- Harm oet Riessen, *Groet'n uut Twente*. Multi Visual Productions.

SINDS 1868

boekhandel Broekhuis

Algemene en Wetenschappelijke Beuk en Tiedschriftn
Kantoorgrei en Schriefwaar
School- en Studiebeuk

Hengel

Eanskerstroat 19
Telefoon 074-2910267

Eanske

Maarkstroat 12
met ofdelingn:
multimedia en galerie
Telefoon 053-4325210

Almelo

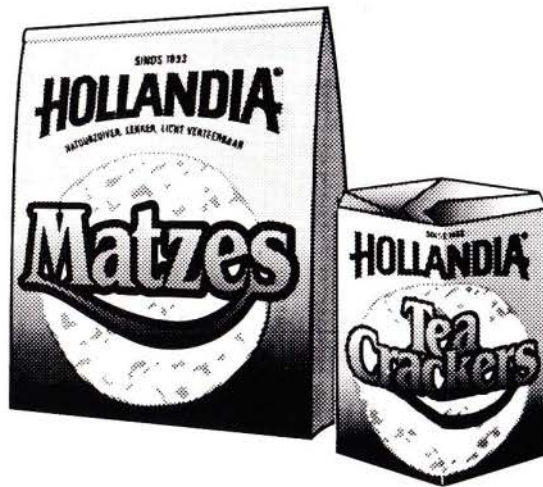
City Promenade 21
Telefoon 0546-812235

UT Eanske

Campus Bookhaandel
gebouw Drienerburgh
Telefoon 053-4892414

b **B**

NIKS IS ZOO LEKKER

Matzes en crackers van Hollandia bint natuurlik, lich te
verteern en knasperig, zee blijft lange good en der zit
zoowat niks in: ginne kleurstofn, ginne smaakstofn,
gin zeut, gin zoalt, feilik hilndal niks, mer...
niks is zoo lekker.

HOLLANDIA
— Matzes —

Postbus 121, 7500 AC Eanske